

ИНТЕРВЈУ: ПРОФ. ДР СЊЕЖАНА КОРДИЋ

Језичким затварањем против помирења

„Увођење нових слова *ś* и *ź* у постојећу азбуку у Црној Гори, писменим и образованим људима је, на неки начин, културно самоубојство и штетан чин за саме Црногорце“, казала је приликом представљања своје књиге *Језик и национализам*, гостујући крајем јула на Тргу пјесника у Будви, проф. др Сњежана Кордић из Загреба.

Ранко
Павићевић

Казали сте да је додавање нових слова *š* и *ž* у азбуку у Црној Гори штетан чин за Црногорце и на неки начин културно самоубиство. Можете ли појаснити зашто?

Ми не живимо више у XIX стољећу, када највећи дио становника Европе није знао писати. Данас, у XXI стољећу, у Црној Гори као и у Европи људи знају писати, школовани су. Доћи сада тим писменим људима, прогласити их неписменима увођењем нових слова – то је културно самоубиство, из више разлога. Један разлог је што се непотребно прави расцјеп између родитеља и дјече. Родитељи пишу на један начин, а дјеца у школама уче и користе нова слова. Такође се прави расцјеп између школе и комплетне досадашње културне и књижевне продукције у Црној Гори. Читава досадашња културна продукција црногорских књижевника, новинара и других аутора одједном је неактуелна, застарјела, неписмена, што је опет на штету самим Црногорцима.

Штетно је и зато што се прави конфликт између Црногораца јер неки су сад постали заговорници тих нових слова, док су други против увођења нових слова. Значи, прави се расцјеп у друштву. А у лингвистици је познато да најважнији циљ сваке језичке политике мора бити спречавање сукоба у друштву. Језичка политика која се сада спроводи у Црној Гори је у супротности са лингвистиком јер прави унутар друштва сукоб који до сада није постојао.

Надаље, увођење нових слова смањује престижност црногорске варијанте језика. Јер књиге, новине и сва будућа писана продукција из Црне Горе садржаваће нова слова па кад у Хрватској, Србији и Босни отворе да читају неку књигу и виде та нова црногорска слова, то ће свакако скретати пажњу са самог садржаја и тиме донекле отежавати читање. То значи да Црна Гора, која има око шест стотина хиљада становника, у принципу губи тржиште у Хрватској,

Босни и Србији за своје књижевнике и друге ауторе. Зато је то самозатварање веома штетан чин за саме Црногорце.

У својој књизи *Језик и национализам* тврдите да Хрвати, Срби, Црногорци и Бошњаци заправо говоре заједничким језиком?

Да, ријеч је о четири народа који живе у четири државе и имају заједнички језик. Између тих народа постоје мале језичке разлике, али ми с лакоћом разговарамо једни са другима, разумијемо се без имало напора. То доказује да имамо заједнички језик. Наша језичка ситуација није ништа необично. Има у свијету и у Европи низ народа који су као и ми различити народи, живе у различитим државама, али се разумију када разговарају, што значи да говоре заједничким језиком. На примјер, Американци, Британци, Аустралци су различите нације, а језик им је заједнички. Између њих такођер постоје препознатљиве језичке разлике, које су веће него у нашем случају. Но свеједно се међусобно разумију и течно разговарају, што значи да говоре истим језиком.

Једнак случај је с аустријском нацијом, њемачком нацијом и великим дијелом швајцарске нације. И између њих постоје националне језичке разлике, тако да аустријска варијанта има своје специфичности, њемачка такође, као што и швајцарска варијанта има своје посебности. Исто је и са франкофонским земљама, Француском, Канадом, Белгијом. И тамо се говоре различите варијанте заједничког језика. Наравно, нико не доводи у питање различиту националност или државност зато што говоре истим језиком.

У лингвистици постоји специјални назив за такав тип језика. Он се зове „полицентрични језик“ јер има неколико центара, свака нација је један центар тог језика.

Када је ријеч о нашем региону, такође се ради о полицентричном језику који има четири центра. Један је Црна Гора, други је Србија, трећи Босна и четврти Хрватска. Кратко речено, један полицентрични језик са четири националне варијанте. Језичке разлике између тих националних варијанти нико не доводи у питање. Још од почетка стандардизације у XIX вијеку језик је био полицентричан, и такав је и данас.

Американци имају итекако снажан национални идентитет, без обзира што им је језик заједнички са Британцима и бројним другим нацијама. Тко је био у Аустрији, зна да су Аустријанци итекако поносна нација без обзира што имају заједнички језик са Нијемцима... Идеја о изједначавању нације и језика одбачена је још средином XX стољећа. Задњи велики заштитник идеје да се народ мора подударати са језиком био је – Адолф Хитлер.

Зашто се у тим државама толико инсистира на називу језика према називу државе и коме је то битно?

Назив језика није битан у свакодневном животу обичних људи, али је битан националистичким политичарима. Битан је и оним „стручњацима“ који су се ставили у службу национализма па лажно тврде да ће пропасти нација и држава ако нема различит језик од свих других нација. Такви „стручњаци“ су наравно добро плаћени, са свим привилегијама, само да испуне политичке циљеве својих налогодаваца. Али назив језика је битан и правим лингвистима јер ако користимо четири назива, хрватски, српски, босански, црногорски, то би значило да неточно тврдимо да постоје четири језика. Откако постоји модерна лингвистика у свијету уназад 150 година најпроширенији је у њој био дводијелни назив за читав језик, а тај назив је увео бечки филолог Јернеј Копитар. Морам нагла-

сити да лаици за разлику од лингвиста могу звати језик како год желе.

Да ли је могуће постићи снажни национални идентитет ако одређена држава дијели језик са другим државама?

Наравно да је могуће. Американци имају итекако снажан национални идентитет, без обзира што им је језик заједнички са Британцима и бројним другим нацијама. Тко је био у Аустрији, зна да су Аустријанци итекако поносна нација без обзира што имају заједнички језик са Нијемцима. Можемо још додати да се осамдесет одсто Швајцараца национално изјашњавају као Швајцарци, а шездесет одсто говори њемачким језиком. Све ово доказује да национални идентитет уопште није везан за језик. Идеја о изједначавању нације и језика одбачена је још средином XX стољећа. Задњи велики заштитник идеје да се народ мора подударати са језиком

Један амерички лингвиста је проучавао раздобља чишћења језика у Хрватској и закључио да је то чишћење увијек било прецизан барометар хрватског национализма према Србима. Јер национализам у језику је увијек уперен против исте нације против које је он уперен и другим средствима.

био је – Адолф Хитлер. Након његовог пада, та идеја је у Европи потпуно одбачена јер се видјело да, једноставно, није тачна. Нације постоје без обзира што имају заједнички језик са неком другом нацијом.

Како лингвистика гледа на поступак такозваног „чишћења језика“?

Тако што сматра да је то нешто супротно од лингвистике. Лингвисти знају да ниједан језик није чист и да никада није постојало стање чистог језика. Зато се и противе таквим настојањима. Чишћење језика је повезано са национализмом и захуктава се баш у друштвима која су националистичка. Зна се да је у Њемачкој тридесетих година XX стољећа био јако изражен процес чишћења језика. Један амерички лингвиста је проучавао раздобља чишћења језика у Хрватској и закључио да је то чишћење увијек било прецизан барометар хрватског национализма према Србима. Јер национализам у језику је увијек уперен против исте нације против које је он уперен и другим средствима. Чишћење језика појачава национализам у друштву.

Национализам у језику „уперен против исте нације против које је он уперен и другим средствима“ на овим нашим просторима дошао је до изражаја у потоњем рату и након њега, а посебно у Другом свјетском рату?

Треба истакнути да је језгра проблема национализам, и да људи из разних народа кад су вођени националистичком мржњом раде злочине. Могу навести једно свједочанство из Другог свјетског рата када су у Цетињској крајини извршене масовне ликвидације хрватског цивилног становништва. То је преживјела моја бака с којом сам провела посљедње године њеног живота свакодневно се бринући о њој. Нерадо је говорила о оном времену, али два пута сам је успјела наговорити да прича о томе. Она је рођена у селу Руда код Сиња, а удала се за мог дједу у сусједном Обровцу и преселила тамо. Кад је за вријеме рата ишла у једну од честих посјета својој бројној родбини, ушла је у родно село случајно сат времена након што су га напустили четници. Оставили су иза себе све мјештанине заклане. Бака је била прва жива особа која је ушла у село застрашујуће тишине. Кад је дотрчала до родне куће, затекла је и све своје како леже заклани на прагу куће. Од тог призора се срушила. Касније су је људи нашли како лежи у несвијести поред својих најближих. Тачно памтим њене орошене очи док ми је то причала. И сусједна села доживјела су тих дана исту судбину од стране четника уз благослов војних јединица нацистичке Њемачке. Једна тешко рањена жена преживјела је тако што се правила мртва. Касније је свједочила да је чула како су убојице једног међу собом ословљавали као Стево. Недавно сам читајући фељтон о томе сазнала да је злочин у Руди почињен 28. 3. 1944. и да је тада убијено 268 цивила, од тога 106 дјеце испод 16 година. Додамо ли томе и жртве из сусједних села, долазимо до бројке од 1.500 људи.

Баш због свих оваквих ратних сјећања треба радити на будућности без рата. И не треба се правити да говоримо страним језицима кад то једноставно није истина. ●

Проф. др Сњежана Кордић

Проф. др Сњежана Кордић је хрватска лингвисткиња. Рођена је 1964. године у Осијеку. У Загребу је 1993. докторирала кроатистику, а 2001. је у Њемачкој стекла изнаддокторски степен хабилитираног филолога. Научну каријеру започела је у Осијеку, те потом у Загребу, а наставила је у Њемачкој, као доцент и професор на факултетима у Бохуму, Минстеру, Берлину и Франкфурту. Аутор више стручних књига и многих научних радова. Живи у Загребу.

